

Ontzorg de toekomst ... maak de verandering mee

so
cius.

steunpunt
sociaal-cultureel
werk

2026

COLOFON

Ontzorg de toekomst ... maak de verandering mee

is een uitgave van:

SOCIUS, steunpunt sociaal-cultureel werk vzw
Saintelettesquare 19
1000 Brussel

BE 0430 838 564
RPR Brussel

T 02 215 27 08
E welkom@socius.be
W www.socius.be

Auteur: Annelies Demyttenaere

Met dank aan: Els Goderis en Chris Couckuyt – Stroattoaten, Lode Verschingel – Honk vzw, MaryGift Chukura – Behind MaryGift Walls Foundation, Lisa Yde – Vrienden van Janne vzw, Julie Everix – ZoJong!, Anje Claeys – De Dauwerij, Joyce Albrecht – Buitenfamilies

Eindredactie: Nele Vanderhulst – Socius

Vormgeving: Ingrid Matthijs – Socius
Coverfoto: © Gerben Steyaert – Vrienden van Janne vzw

Brussel, oktober 2026

D/2026/4393/7

INHOUD

Inleiding p. 5

01
Eerst zien p. 7

Van luisterend oor tot woonproject
Kunnen strandwormen de kust beschermen?
Verschillende krachten combineren
Wat de zeven initiatieven ons leren
Verschillende relaties met de omgeving

02
Anders kijken p. 15

Van georganiseerde zorg naar een zorgzaam ecosysteem

03
Anders handelen p. 19

Ruimte maken voor burgerkracht

Slotwoord p. 23

Ontzorg de toekomst... maak de verandering mee

Annelies Demyttenaere

Wat mensen raakt, brengt hen in beweging. Dat geldt ook voor vragen over zorg en welzijn. Burgers starten initiatieven vanuit een eigen ervaring, een gemis of een droom over hoe zorg anders kan. Ze bouwen een buurtnetwerk, brengen jonge mantelzorgers samen, creëren een inclusieve plek of maken gezondheid bespreekbaar in hun gemeenschap. Sommige initiatieven staan nog aan het begin; andere hebben al een lange staat van dienst. Wat vertellen ze ons over de manier waarop we zorg en welzijn organiseren? Welke noden blijven onder de radar? En hoe kunnen burgerinitiatieven, professionals, sociaal-culturele organisaties en lokale besturen elkaar versterken?

Met die vragen stuurden we Annelies Demyttenaere op pad. Ze is als zorgprofessional gepokt en gemazeld in de sector voor personen met een handicap en in de bijzondere jeugdzorg.

In haar werk en vrije tijd ontdekte Annelies hoe professionele expertise en maatschappelijke nabijheid elkaar kunnen aanvullen.

Professionals bieden kennis, continuïteit en verantwoordelijkheid. Burgers en buurten brengen nabijheid, lokale kennis en menselijke verbondenheid. Tussen beide werelden ligt een belangrijke professionele opdracht.

Annelies neemt die opdracht op bij Viro vzw en Binnenstad vzw. Met 'TUSSENIN' creëert ze ruimte voor ontmoeting tussen professionals en de buurt. Ze experimenteert met lokale partners en contexten, en zoekt naar samenwerkingsvormen die mensen uitnodigen om mee te doen.

De tusseninfiguur is voor haar geen randfiguur. Die maakt een speelveld zichtbaar waarin burgers, professionals en organisaties anders kunnen samenwerken aan een veerkrachtige zorgtoekomst.

In wat volgt neemt Annelies je mee naar zeven burgerinitiatieven. Eerst kijken we naar wat er in die praktijken ontstaat. Daarna verkennen we wat dit betekent voor onze kijk op zorg en burgerkracht. Tot slot vertalen we de inzichten naar het handelen van professionals, sociaal-culturele organisaties en lokale besturen.

*Er kan nog zoveel
tussenin – Annelies*

01

Eerst zien

Van luisterend oor tot woonproject

Socius vroeg me om zeven burgerinitiatieven te interviewen die burgerkracht met zorg verbinden. Zo kreeg ik zicht op informele zorg die vaak weinig opvalt, maar veel betekent.

We spraken over hun begin, hun ontwikkeling, hun verwezenlijkingen en dromen. Ook vroegen we hoe ze zich verhouden tot professionele zorg, overheden en andere organisaties.

We gingen in gesprek met:

1. Chris en Els over STROATMOATEN

Na een oproep van de stad Brugge om eenzaamheid te doorbreken, organiseren geëngageerde buurtbewoners zich in Sint-Kruis als 'stroatmoaten', een informeel buurtnetwerk. Elke stroatmoat heeft warme aandacht voor de burens in de eigen straat. Gemeenschappelijke acties versterken de buurt én de onderlinge band. Tien jaar later verbinden 27 stroatmoaten hun burens.

Laagdrempelige activiteiten doorheen het jaar, de nieuwjaarsreceptie en de kaartjesactie houden de aandacht voor de buurt warm – Chris

Mijn engagement is wederkerig: ik doe iets in de buurt, maar krijg mooie contacten terug – Els

2. Julie over ZOJONG!

Jongeren die voor een familielid zorgen, vinden elkaar bij ZoJong! Ze ondernemen samen activiteiten en ervaren herkenning en steun. Jonge mantelzorgers worden gezien, hun stem wordt gehoord en krijgt meer gewicht in bestaande structuren.

*Het thema jonge mantelzorg in beeld brengen geeft energie.
Elke steen is er één – Julie*

3. Lode over HONK VZW

Dertien ouderkoppels ontmoeten elkaar aan de schoolpoort van het buitengewoon onderwijs en besluiten samen de toekomst van hun kinderen vorm te geven. Hun initiatief groeit stapsgewijs mee met de jongeren: van vrije tijd en dagbesteding naar een woonoplossing voor nu en later. Kleinschaligheid, eigen regie en maximale inclusie staan centraal.

Onze kinderen wegplukken uit de maatschappij en geïsoleerd laten opgroeien, voelde niet goed – Lode

4. Lisa over VRIENDEN VAN JANNE

Lisa, de mama van Janne, richt samen met enkele vriendinnen Vrienden van Janne vzw op. Door de beperking van Janne is het voor het gezin moeilijk om samen deel te nemen aan de samenleving. Zelfs met gespecialiseerde zorg blijven uitstappen, reizen en een geschikte woning een uitdaging. Lisa kaart die drempels aan en overlegt met gespecialiseerde organisaties. Vrijwilligers organiseren ook het jaarlijkse Lammetjesfeest: een inclusief boerderijfeest waar uitsluiting niet normaal is.

Een daguitstap is pas geslaagd als mijn gezin compleet is – Lisa

5. Joyce over BUITENFAMILIES

Buitenfamilies komt op voor de belangen en het welzijn van familieleden van mensen in detentie. Wat betekent het voor kinderen, ouders en partners wanneer iemand in de gevangenis zit? Persoonlijk lotgenotencontact schept vertrouwen in een werkelijkheid vol onzekerheid, schuldgevoel en schaamte. Tegelijk brengt de organisatie hun ervaringen onder de aandacht van beleid en professionele instanties.

Jongeren zeggen: 'Ik ben bang van gras en regenwormen', maar wij zijn zelf ook natuur – Anje

Wie is soms het meest gestraft? Ik haalde de mosterd bij Families Outside, een organisatie uit Schotland – Joyce

6. MaryGift over BEHIND MARYGIFT WALLS FOUNDATION

MaryGift richtte Behind MaryGift Walls Foundation op nadat ze tijdens een behandeling voor borstkanker merkte hoeveel stigma en verkeerde informatie in haar gemeenschap leefden over kanker en mentale gezondheid. Ze bereikt mensen niet via presentaties, maar tijdens kerkdiensten, culturele bijeenkomsten, barbecues en andere vertrouwde momenten. Vrijwilligers creëren een veilige omgeving voor gesprekken en begeleiden patiënten naar het ziekenhuis of een screening.

7. Anje over DE DAUWERIJ

Een leegstaande boswachterswoning in Bierbeek nodigt enkele gelijkgezinden uit om een droom uit te spreken en een bod op een concessie te doen. Hun ervaring in jeugdzorg, onderwijs en landschapsarchitectuur vormt de basis voor een plek rond natuurverbinding, ambacht en landwerk. Ze zoeken bruggen tussen hun professionele praktijk en burgerengagement, bouwen voort op een bestaand netwerk en nodigen de lokale gemeenschap uit om mee te doen.

Kanker is als een verboden woord in onze cultuur. Veel informatie berust op onwaarheden – MaryGift

Kunnen strandwormen de kust beschermen?

Tijdens de interviews hoorde ik op de radio hoe onze kust tegen zanderosie wordt beschermd. Het verhaal hielp me anders kijken naar het lokale samenspel rond zorg. Daarom neem ik je even mee naar het strand.

Onze stranden staan onder druk door de stijgende zeespiegel. Jaarlijks worden grote hoeveelheden zand aangevoerd om de natuurlijke kustdynamiek te behouden. Hiervoor zijn baggerschepen en bulldozers nodig. Tegelijk kunnen zulke ingrepen pioniersplanten beschadigen die van nature zand vasthouden. Daarom groeit de aandacht voor kustbescherming die technologische ingrepen combineert met natuurlijke processen.

Er is ruimte nodig voor natuurlijke kustbescherming.

Bij laagwater steken kleine kokermpjes uit het zand. Ze zijn gebouwd door schelpkokerwormen. Duizenden kokers bij elkaar stabiliseren het zand en vormen natuurlijke riffen. Die houden sediment vast, remmen erosie af en bieden een voedingsbodem aan andere soorten.

De schelpkokerworm is een natuurlijke kustingenieur.

Vlaamse wetenschappers onderzoeken hoe groeimatten en kunstmatige rotsen de juiste omstandigheden kunnen creëren voor mosselen en schelpkokerwormen. Ze verplaatsen de dieren niet en bepalen hun gedrag niet. Ze zorgen voor een ondergrond en een waterstroming waarin de soorten zich kunnen vestigen.

De schelpkokerworm is een natuurlijke kustingenieur.

Dat is de kern van de vergelijking: niet alles hoeft ontworpen, aangestuurd of uitgevoerd te worden. Soms ligt de opdracht in het creëren van omstandigheden waarin aanwezige krachten zelf tot ontwikkeling komen.

Wat heeft dit met zorg te maken? Net als onze kust staat ook het zorglandschap onder druk: de bevolking vergrijsst, personeel is schaars en wachtlijsten lopen op. Zulke uitdagingen vragen om gerichte professionele inzet én om ruimte voor wat mensen, netwerken en buurten zelf tot stand brengen.

Verschillende krachten combineren

Kustbescherming steunt niet op één oplossing. Alleen machines optimaliseren en bulldozers inzetten is onhoudbaar en werkt contraproductief. Machines, nieuwe technologie en natuurlijke processen vullen elkaar aan. Pas recent heeft men aandacht voor die kleine natuurlijke kustingenieurs en beseft men dat zij onontbeerlijk zijn.

Ook in zorg en welzijn ligt de toekomst in zo'n combinatie. Technologie kan de bereikbaarheid vergroten. Professionele zorg biedt expertise en continuïteit. Lokale netwerken brengen nabijheid en zien soms sneller wat er speelt. Zorgzame buurten tonen hoe vragen zich kunnen oplossen voordat ze bij een lokaal bestuur of een professionele organisatie terechtkomen. En daarnaast zijn er ook initiatieven die los van bestaande netwerken ontstaan. Deze burgerkracht vervangt professionele zorg niet, maar voegt een andere kwaliteit toe.

Wie goed kijkt, ziet in de samenleving veel burgerkracht. De zeven initiatieven vertrekken vanuit relaties, nabijheid en wat mensen zelf belangrijk vinden. Zien we die kracht voldoende? En waarderen we haar zonder haar meteen in een professioneel keurslijf te duwen?

Wat de zeven initiatieven ons leren

De gesprekken maken enkele terugkerende kenmerken zichtbaar.

- Een burgerinitiatief begint vaak bij een concrete gebeurtenis, een persoonlijke ervaring of een gevoel van onrecht. Geen van de zeven initiatieven ontstond aan een tekentafel van een overheid of zorgorganisatie. Mensen kwamen in actie vanuit een bestaand netwerk, gedeeld vertrouwen en de wil om iets te veranderen. Hun initiatief vult professionele hulp aan, maakt blinde vlekken zichtbaar of vangt ongewenste gevolgen van systemen op.

Ervaringen als jonge mantelzorger, familielid van iemand in detentie, ouder van een kind met een beperking of patiënt vormen een krachtige basis voor actie. Ze verbinden mensen die hetzelfde meemaken én mensen die het doel genegen zijn.

- Burgers beïnvloeden hun leefomgeving van heel dichtbij. Persoonlijke relaties, betrokkenheid en snelheid zijn hun kracht. De initiatieven ontwikkelen zich niet in een rechte lijn: ze bewegen mee met urgentie, energie en doorzettingsvermogen.

Die energie is niet onuitputtelijk. Vrijwillige inzet, een klein budget en administratie voor een vzw, dossier of subsidie kunnen zwaar wegen. Aanvullende talenten en toegankelijke ondersteuning helpen een initiatief vol te houden.

- Vriendschap, buurschap en een gedeelde betrokkenheid vormen vaak de basis. Mensen ondernemen samen actie rond een nood die ze zelf ervaren of een verandering die ze belangrijk vinden.
- Eigenaarschap en autonomie zijn essentieel. Trekkers willen hun eigen koers varen en zijn terughoudend tegenover inmenging. Tegelijk willen ze vaak beleid of professionele praktijken beïnvloeden. Daardoor hebben ze relaties met grotere organisaties nodig, zonder hun eigenheid te verliezen.

Verschillende relaties met de omgeving

De zeven initiatieven tonen verschillende manieren waarop burgers, overheden en organisaties elkaar vinden.

- Een oproep of gebeurtenis kan het vonkje zijn.

Stroatmoaten ontstond na een oproep van de stad Brugge, na enkele eenzame sterfgevallen in de stad.

- Samenwerking groeit vanuit een gedeeld doel, met respect voor de eigen aanpak.

MaryGift is trots op de samenwerking met Kom op tegen Kanker. Ze waardeert vooral dat ze carte blanche kreeg om cultuursensitief te werken.

- Erkenning door gevestigde organisaties kan ervaringen en resultaten zichtbaar maken die zich moeilijk in cijfers laten vatten.

Vrienden van Janne bracht zijn inclusieve kijk op plattelandsontwikkeling naar een overleg van de eerstelijnszone. Dat leidde tot rolstoelvriendelijke picknicktafels in de regio.

Buitenfamilies gaat in gesprek met gevangenisdirecties, het CAW en de overheid. Een aandachtige reactie en verdere samenwerking doen deugd

Een intentieverklaring van zorgpartners hielp De Dauwerij om een stevig dossier voor de concessie in te dienen.

- Burgerinitiatieven bouwen vaak grondige ervaringskennis op over hun thema en de bijbehorende regelgeving. Die kennis verschilt van de bredere professionele expertise en kan haar aanvullen.

Zo vult de ervaring van Lisa en haar gezin het technische badkameradvies van een professional aan.

Ondersteunende organisaties kunnen expertise aanreiken zonder de regie over te nemen.

- Een initiatief volhouden vraagt een sterk netwerk, passende ondersteuning, een goede aansluiting bij de tijdsgeest en het vermogen om bij te

sturen. De energie wisselt doorheen het traject.

Honk vzw noemt GIPSO, projectfinanciering via de Koning Boudewijnstichting, coaching door Hefboom en de omkadering door voorziening Alvinenberg als belangrijke mogelijkmakers.

Buitenfamilies kent rustige periodes, maar soms 'schiet het plots de lucht in'.

Toch bleef het daadwerkelijke samenspel tussen de initiatieven en de professionele zorg in de gesprekken vaak beperkt. Hoe kunnen optimalisering van professionele zorg, nieuwe samenwerking en burgerkracht elkaar versterken? Die vraag brengt ons van georganiseerde zorg naar een zorgzaam ecosysteem.

1

5

2

6

3

7

4

8

1. De Dauwerij, Anje
2. Stroaatmoaten, Chris
3. Behind MaryGift Walls Foundation, MaryGift
4. Buitenfamilies, Joyce
5. Honk vzw, Lode
6. ZoJong!, Julie
7. Vrienden van Janne, Lisa
8. Tussenin, Annelies

Anders kijken

Van georganiseerde zorg naar een zorgzaam ecosysteem

De schelpkokerworm gedijt niet omdat iemand hem verplaatst of aanstuurt, maar omdat de juiste ondergrond en stroming aanwezig zijn. Ook burgerinitiatieven hebben vooral een goede voedingsbodem nodig: relaties, ruimte, vertrouwen en ondersteuning op het juiste moment.

Denken in een ecosysteem betekent dat je niet één actor of één oplossing centraal zet. Professionele zorg, burgers, sociaal-culturele organisaties, lokale besturen en andere partners beïnvloeden elkaar.

Efficiënter werken en vernieuwen blijven nodig. Echte verandering vraagt daarnaast dat we gewoonten, regels en onderlinge verhoudingen durven aanpassen. Daar bestaat geen kant-en-klaar stappenplan voor.

Burgerinitiatieven mogen geen goedkoop alternatief worden voor professionele dienstverlening. Professionals blijven verantwoordelijk voor kwaliteit, continuïteit,

gelijke toegang en veiligheid. Vertrek daarom vanuit gelijkwaardigheid en autonomie: erken burgers als actieve partners met eigen keuzes, noden en waarden, zonder zorgverantwoordelijkheden op hen af te schuiven.

Burgerkracht is bovendien ongelijk verdeeld. Niet iedereen beschikt over tijd, geld, een sterk netwerk, de juiste taal of de nodige ruimte om initiatief te nemen. Lokale besturen en professionele organisaties hebben daarom ook een corrigerende rol: ze moeten drempels verlagen en erop letten dat een grotere inzet op burgerkracht bestaande ongelijkheid niet versterkt.

1. Zie informele zorg en lotgenotensteun als volwaardig

Professionele zorg vertrekt vaak vanuit individuele hulpvragen, indicaties en beschikbare capaciteit. Ze biedt expertise, continuïteit, verantwoordelijkheid en gespecialiseerde ondersteuning. Burgerinitiatieven bieden iets anders: nabijheid, vertrouwen, dagelijkse betrokkenheid en sociale verbinding. Daardoor voorkomen ze problemen, merken ze noden vroeger op of vinden ze sneller een passende reactie. Beide vormen zijn waardevol, juist omdat ze niet hetzelfde zijn.

2. Neem de spanning tussen ruimte en verantwoordelijkheid serieus

Overheden en zorgorganisaties moeten middelen zorgvuldig besteden, kwaliteit bewaken en risico's beheersen. Daarom werken ze met procedures, indicatoren en duidelijke afspraken.

Burgerinitiatieven bewegen vaak sneller en grilliger. Ze hebben ruimte nodig om kansen te volgen en hun aanpak bij te sturen. De centrale vraag is dus niet of controle goed of slecht is, maar welke afspraken noodzakelijk zijn en waar vertrouwen meer oplevert dan extra regels.

Een goede samenwerking organiseert niet simpelweg meer hulp. Ze verbindt bestaande krachten op een andere manier. Dat vraagt aandacht voor wat professionals kunnen afbouwen of anders doen, zodat samenwerking geen extra taak boven op een al overvolle agenda wordt.

Die verschuiving brengt spanning mee. Maak die bespreekbaar en gebruik haar om rollen, grenzen en verwachtingen helder te krijgen.

De ruimte tussen organisaties, mensen en acties krijgt waarde door:

- » fysieke ankerplekken waar mensen elkaar vinden;
- » zorg dichtbij te organiseren waar dat kan en te concentreren waar dat moet;
- » plekken te bieden waar mensen zelf keuzes kunnen maken en eigenaarschap opnemen;
- » informele netwerken te onder-

steunen die breder kijken dan één cliënt of één probleem.

3. Maak ruimte voor wat onderweg ontstaat

Nieuwe oplossingen ontstaan vaak gaandeweg, wanneer mensen met verschillende ervaringen samenwerken. De uitkomst ligt niet vooraf vast. In vaktaal heet dat 'emergentie', maar de kern is eenvoudig: creëer goede omstandigheden, kijk wat er groeit en stuur samen bij.

Zo kunnen lokale netwerken ontstaan waarin kwetsbare inwoners, actieve buurtbewoners en welzijns- en gezondheidswerkers elkaar vinden. Soms nemen burgers iets op wat professionele instanties niet bereiken. Soms geeft professionele zorg juist zuurstof aan mantelzorgers door tijdelijk taken over te nemen. Het resultaat kan een zorgzame buurt of gemeenschap zijn die meegroeit met lokale uitdagingen, zonder dat iemand haar vooraf volledig heeft ontworpen.

Dat vraagt geen stuurloosheid. Een helder doel, eenvoudige afspraken, een flexibel budget, veilige speelruimte en gezamenlijke reflectie bieden houvast. Verantwoording kan ook via verhalen en concrete veranderingen in het leven van mensen, naast cijfers.

Kleine experimenten maken het mogelijk om te leren, te stoppen en opnieuw te proberen zonder meteen een volledige werking vast te leggen.

De uitdaging is om ook die organische processen te waarderen. Niet

alles wat telt, past in een klassieke kosten-batenanalyse of prestatie-indicator.

4. Geef professionals een dienende én begrenzende rol

Professionals hoeven niet over te nemen wat burgers zelf kunnen. Ze moeten er wel voor zorgen dat burgers het niet allemaal alleen hoeven te dragen.

Hun bijdrage kan verschillende vormen aannemen: expertise delen, risico's inschatten, continuïteit bewaken, mensen verbinden, conflicten bespreekbaar maken of toegang openen tot middelen en diensten. De juiste rol verschilt per initiatief en verandert doorheen de tijd.

De kunst is om de omgeving waarin een initiatief kan floreren mee vorm te geven, zonder het initiatief zelf te gaan besturen.

- » Van stappenplan naar samen leren: leg geen kant-en-klare methodiek op, maar maak ruimte voor ontmoeting, uitproberen en bijsturen.
- » Investeer in tussenpersonen: mensen die zowel de taal van formele systemen als die van burgers spreken en tussen beide kunnen bewegen. Zorgorganisaties hebben medewerkers nodig die comfortabel zijn met onvoorspelbaarheid.
- » Geef vertrouwen én een duidelijk mandaat: professionals moeten informele oplossingen kunnen verkennen zonder voortdurend bang te zijn voor een protocolfout.

- » Gebruik crisissen en tijdelijke kansen: een acute nood of een leegstaande plek kan een opening bieden voor een nieuwe samenwerking.

5. Verminder systeemhinder, niet de professionele verantwoordelijkheid

Regels, subsidies en verantwoording kunnen burgerinitiatieven ondersteunen, maar ook verstikken. Zodra een spontaan netwerk zich volledig moet plooiën naar procedures en prestatie-indicatoren, dreigt het zijn flexibiliteit en verbindende kracht te verliezen. Zoek daarom naar proportionele afspraken: streng waar veiligheid, rechten en publieke middelen dat vragen; licht waar vertrouwen en nabijheid het werk dragen.

Maak erkenning en ondersteuning toegankelijk. Een eenvoudig loket, hulp bij administratie, een contactpersoon en een flexibel klein budget kunnen al veel verschil maken.

6. Erken de tusseninfiguur als waardevolle rol voor een professional

Wanneer formele zorg en burgerinitiatieven elkaar ontmoeten, komen verschillende logica's samen. De tusseninfiguur herkent mogelijkheden, verbindt mensen en creëert ruimte voor samenwerking. Die persoon verleent niet noodzakelijk zelf zorg. Hij of zij mag af en toe uit de zorg stappen en tijd nemen om te luisteren. De tusseninfiguur helpt burgers en professionals om elkaars taal, mogelijkheden en grenzen te begrijpen.

Sociaal-culturele organisaties nemen zo'n tussenrol vaak vanzelf op. Ze kennen lokale netwerken, werken vanuit participatie en kunnen groepen ondersteunen zonder hun initiatief over te nemen. Lokale besturen kunnen die verbindende infrastructuur versterken met toegankelijke plekken, flexibele middelen en medewerkers die over beleidsdomeinen heen mogen werken. Ook zorginstellingen kunnen met tusseninfiguren uitreiken naar hun omgeving en ruimte creëren voor andere logica's en een nieuw samenspel.

Het gaat hierbij niet over nieuwe of extra engagementen, dan wel over investeren in de opbouw van iets nieuws en aandacht hebben voor de afbouw van het oude. Tusseninfiguren (mogen) experimenteren, niet als extra actie of in projectmodus, maar als duidelijke transitie naar nieuwe praktijken.

Anders handelen

Ruimte maken voor burgerkracht

Ontzorg de toekomst, niet door meer te zorgen, wel door anders te zorgen. Hoe vertaal je deze inzichten naar je dagelijkse praktijk? De volgende aandachtspunten zijn geen stappenplan. Ze helpen zorgprofessionals, sociaal-culturele organisaties en lokale besturen om aanwezige krachten te zien, verbindingen te leggen en drempels weg te nemen.

1. Zet je zintuigen op scherp

Een buurt vertelt veel. Luister naar wat mensen meemaken en ontmoet hen in het dagelijkse leven, niet alleen in formele trajecten. Een kleine droom of een schijnbaar onmogelijk idee kan het begin van verandering zijn: niet omdat het moet, maar omdat het kan.

***Stroatmoaten** – Een stroatmoat heeft een luisterend oor, een opmerkzaam oog en een warm hart. Het zit in het kleine gebaar: een glimlach, een zwaai op de fiets, tijd voor een babbeltje. Die eenvoudige aandacht kan het verschil maken voor iemand. En voor jezelf. – Els en Chris*

2. Zoek de kracht van gemeenschappelijkheid

Wie deelt dezelfde zorg, droom of overtuiging? Samen vergroot je het netwerk, de middelen en de mogelijkheden.

***Vrienden van Janne** – Vier vriendinnen vinden dat uitsluiten niet normaal is – Lisa*

***Stroatmoaten** – We kunnen niet de wereld veranderen, maar wel iemands wereld – Els*

3. Ontwerp opnieuw in plaats van alleen op te lappen

Kijk breder dan de klassieke taakverdeling. Welke ruimte ligt tussen organisaties en structuren? Welke nieuwe rol kan daar ontstaan? Zo verbind je organisatieloga met wat mensen in hun dagelijks leven nodig hebben.

***Stroatmoaten** – We laten ons inspireren door verruimd ecologisch denken: niet alleen onze voetafdruk verkleinen, maar vooral onze handafdruk vergroten – Els*

4. Laat onvoorspelbaarheid toe

Maak een grote uitdaging klein genoeg om in actie te komen. Geef onverwachte effecten ruimte, leer samen en stuur bij wanneer iets anders loopt dan gehoopt.

Honk vzw – Van een idee tussen ouders aan de schoolpoort naar een woonvorm voor onze kinderen: een intensief parcours dat meegroeit met de realiteit en onze leeftijd – Lode

Kijk verder dan de individuele zorgrelatie. Betrek onverwachte partners, zoek andere plekken op en probeer nieuwe verhoudingen uit.

Geef medewerkers het mandaat om buiten de lijnen van hun eigen organisatie te bewegen. Zo kunnen ze vertalen tussen de systeemwereld en het dagelijkse leven.

5. Investeer in interactie

Geloof in het samenspel. Groei mee met het draagvlak en ontwikkel de meerwaarde samen met de betrokkenen.

Stroatmoaten – Ook de kapper en de apotheker betrekken we bij ons lokale netwerk. Zij kennen de mensen in de buurt goed – Els

ZoJong! – Goeie vibes zonder taboe – Julie

6. Bied speelruimte

Een veilige speelruimte en duidelijke grenzen maken zelfstandig handelen mogelijk. Kleine successen geven

mensen vertrouwen en brengen een groter traject in beweging.

Behind MaryGift Walls Foundation – Ik wil dat mijn vrienden goed geïnformeerd zijn. Onze cultuur vraagt geen powerpointpresentatie, maar een cultuursensitieve aanpak – MaryGift

Burgerinitiatieven ontwikkelen soms oplossingen net buiten de hokjes van de formele zorg. Welke protocollen zijn echt nodig, en waar kan een organisatie meebewegen?

De Dauwerij – Ik werk zelf in de zorgsector en geloof in samenwerking, maar ben op mijn hoede voor te sterke link met zorgactoren. Ik behoud graag voldoende autonomie – Anje

7. Werk gelijkwaardig en omarm het verschil

Behandel ervaringskennis en professionele expertise als verschillende, aanvullende bronnen. Burgerinitiatieven zijn geen verlengstuk van professionele zorg. Hun eigenheid, spontaniteit en eigenaarschap maken deel uit van hun kracht. Vraag daarom welke steun ze wensen, in plaats van automatisch over te nemen of te professionaliseren.

Buitenfamilies – Wij hebben de kracht van persoonlijke ervaring. Dit is anders dan bij een doorsnee hulpverlener – Joyce

ZoJong! – Gevestigde organisaties hebben aandacht voor ons initiatief. Maar wanneer ze onze werking willen overnemen of inhoudelijk mee bepalen, hebben we dat liever niet. Eigenheid

en eigenaarschap zijn ons veel waard – Julie

Vrienden van Janne – Als mama wil je het beste voor je kind en vertegenwoordig je de stem die zij niet heeft. Ik word vaak uitgenodigd om mijn verhaal te vertellen. Dat vraagt veel tijd en verlicht mijn situatie niet – Lisa

Stroaatmoaten – Grote zorgactoren bieden soms een plek aan of willen onze expertise verspreiden als goede praktijk. Daarin ervaren we niet altijd genoeg zelfregie en keuzevrijheid – Chris

8. Maak informele impact zichtbaar

Intermenselijke relaties vormen een grotendeels onzichtbaar netwerk. Hun betekenis laat zich niet eenvoudig tellen, maar kan wel zorgvuldig worden onderzocht en verteld.

Kijk naast bereik en prestaties ook naar wat er verandert in het leven van mensen. Verhalen kunnen zichtbaar maken waar vertrouwen groeit, mensen aanhaken of nieuwe mogelijkheden ontstaan.

ZoJong! – Verbinden is versterken. Wij baseren ons niet alleen op cijfers, kwantiteit en prestatiehulpverlening – Julie

Behind MaryGift Walls Foundation – Als een man me belt om zijn vrouw te vergezellen naar een screening, weet ik dat onze stichting ertoe doet – MaryGift

9. Neem systeemhinder weg

Overheden en grotere organisaties kunnen als hitteschild fungeren. Ze kunnen administratieve knopen ontwarren, één aanspreekpunt bieden, regels op proportionaliteit toetsen en ondersteuning beschikbaar maken zonder de regie over te nemen. Zo behoudt een initiatief zoveel mogelijk zijn beweeglijkheid.

Buitenfamilies – We verbaasden ons over de rompslomp bij de oprichting van een vzw. Gelukkig ligt die achter ons. Hadden we dit vooraf geweten, dan waren we er misschien niet aan begonnen – Joyce

Honk vzw – We vonden juridische en boekhoudkundige ondersteuning in ons netwerk. Pas later klopten we aan bij Alvinenbergh om de arbeidsomkadering samen te dragen – Lode

10. Benut natuur, ambacht en ondernemerschap

Natuur en ambacht kunnen welzijn, zingeving en herstel ondersteunen. Ze brengen vertraging, tastbaarheid en menselijke verbinding, en openen nieuwe verbindingen met ondernemerschap en de lokale gemeenschap.

De Dauwerij – Natuur als voedende kracht, ambacht als herstellende kracht, landwerk als verbindende kracht – Anje

11. Zie tijdelijkheid als kans

Een tijdelijke plek of samenwerking hoeft geen zwakte te zijn. Een duidelijke periode kan focus geven, mensen

samenbrengen en experiment mogelijk maken.

Wie tijdelijkheid aanvaardt, hoeft niet alles vooraf vast te leggen. De vraag wordt: wat kunnen we hier en nu leren, en wat verdient daarna een vervolg?

Onderbenutte locaties bieden oefenruimte voor ontmoeting, zorg en initiatief. Op kleine schaal worden

resultaten sneller zichtbaar en kunnen partners samen ontdekken wat werkt.

*Foto's Lammetjesdag 2026 door Gerben Steyaert
© Vrienden van Janne vzw*

04

Tot slot

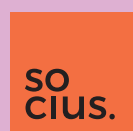
Een ecosysteem bouw je niet

De weg naar nieuwe zorgvormen laat zich niet netjes uittekenen. Trajecten kennen onverwachte wendingen en rafelige uitkomsten. Niet alles wat ontstaat, was vooraf bedacht. Niet alles wat waardevol is, past in een resultatenkader.

Daarom moeten we niet alleen registreren wat het eindresultaat is, maar ook kijken naar wat onderweg gebeurt. Waar haken mensen aan? Waar vallen ze uit? Welke ruimte maakt initiatief mogelijk? Welke voorwaarden doen mensen floreren?

Mensen hebben contexten nodig waarop ze vat hebben: plekken waar ze niet alleen deelnemen, maar ook mee vormgeven. Waar ruimte is om te proberen, af te wijken, te mislukken en opnieuw te beginnen.

Een ecosysteem bouwen we niet. Wel kunnen we voedingsbodems ontwikkelen: plekken, ritmes, rollen en relaties waarin mensen initiatief nemen en iets nieuws kan ontstaan.

www.socius.be